

Štířín – jaká je hodnota krajinářského parku?

Zámecký areál Štířín, od roku 1958 kulturní památka, představuje soubor kulturních, historických a sociálních souvislostí spojených s rodinou průmyslníků Ringhofferů, s činností pedagoga a humanisty Přemysla Pittra během poválečné Akce zámky a s působením architekta Jiřího Stibrala. Celý areál plnil po roce 1989 opět důležité společenské funkce. Zámecký park je nezpochybnitelnou hodnotou krajinářského a zahradního umění.

📌 Jana Kohlová, Michaela Valentová

▲ Ze zahradního průčelí se rozbíhá dvojice průhledů jižním a jihojihozápadním směrem

Zámek Štířín je již několik let skloňován v médiích v souvislosti s jeho prodejem. K prodeji je nabízen nejen zámek, ale i zámecký park. Celý areál je pro stát údajně nepotřebný.

Spolek Kamenicko, který působí v okolí Štířína již devátým rokem, dal v únoru 2023 podnět Národnímu památkovému ústavu (NPÚ) na rozšíření kulturní památky. Spolek totiž zjistil, že hranice kulturní památky areálu zámku Štířín se neshoduje s hranicí velmi hodnotného krajinářského parku, jelikož nyníjší hranice kulturní památky končí na břehu Debrného rybníka. Jinými slovy, že celá jižní část parku nemá památkovou ochranu! V červnu 2023 NPÚ zpracoval „Návrh na rozšíření rozsahu památkové ochrany – přírodně krajinářský park“ a v říjnu 2023 bylo Ministerstvem kultury ČR zahájeno řízení o prohlášení za kulturní památku. Přestože v listopadu 2024 MK ČR kýžené rozhodnutí o rozšíření kulturní památky vydalo, Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových se proti němu v zákonné lhůtě odvolal. Svůj rozklad zdůvodňuje tím, že lesní pozemky v této části parku jsou již dostatečně chráněny proti zcizení (tedy prodeji) právě na základě toho, že jsou lesní. Zcela tedy opomíjí fakt, že na lesních pozemcích se hospodaří podle lesních hospodářských plánů. K historickému parku je však nutno přistupovat diametrálně odlišně, tedy jako k památce zahradního umění, má-li být jako takový zachován pro příští generace.

Pojďme si říci, jaká je skutečná hodnota štířínského zámeckého parku.

Historická hodnota

První zmínky o Štíříně pocházejí z konce 14. století, současná podoba zámku je pak výsledkem pozdně barokní přestavby původní středověké tvrze po roce 1751 z doby, kdy panství držel starohrabě Salm-Reifferscheidt-Hainpach. V té době lze předpokládat vznik francouzské zahrady v bezprostřední blízkosti zámku. V letech 1822–1831 vlastnili panství Rohanové a následně Rieneck-Nosticové. Pro přírodně krajinářský park, ale i celé panství je zásadní jeho koupě Františkem Ringhofferem v roce 1870. V roce 1875 byla provedena první přestavba zámku a od roku 1879 započaly úpravy krajinářského parku. Byla založena ovocná zahrada mezi zámkem a Křívovským rybníkem. V blízkosti hospodářského dvora se nacházela zásobní zahrada se skleníkem a domek pro zahradníka. V letech 1892–1910 následovala další přestavba zámku architektem Jiřím Stibralem (který měl již za sebou práce na zámcích Průhonice a Kamenice) v novobarokním stylu. Kromě jiného byly do parku umístěny cenné plastiky z dílny barokního sochaře Matyáše Bernarda Brauna, odkoupené z jiných objektů. Vázy na schodišti pocházely z dílny Vojtěcha Suchardy. V parku pokračovaly další úpravy. V roce 1883 byly provedeny meliorace Mlýnské louky v jeho západní části a v roce 1886 probíhaly pří-

pravy k zavodnění parkové louky na Debrný rybník. V nedalekém lese nad Kněžským rybníkem byl v roce 1887 postaven studniční domek s rozvodem vody do štířínského zámeckého areálu. V roce 1894 byl park o rozloze zhruba 56 hektarů oplocen. Poslední úpravy probíhaly před zahradním průčelím zámku v roce 1933, kdy zde byl do zapuštěného parteru umístěn bazén s vodotryskem.

Období po roce 1945 znamená dlouhé roky stagnace a nedostatku péče, související s poválečným odsunem rodiny Ringhofferových a konfiskací jejich majetku. Na Štíříně se střídají státní instituce, péče o park však není jejich prioritou. Zámek je po léta využíván například jako školicí středisko ministerstva školství, frekventanti kurzů o park nejeví zájem. Park zarůstá náletovými dřevinami.

V roce 1983 začíná dobrovolnická činnost směřující k obnově historického parku. Několik zaměstnanců ministerstva školství, pod něž zámecký areál v té době spadá, ve volném čase klučí náletové dřeviny, odstraňuje přestálé a popadané stromy. Mění zanedbaný „prales“ v prostor, kde bude možno navázat na tradici. Příímý účastník těchto aktivit vzpomíná, že v parku ležely ztrouchnivělé kmeny stromů, které měly v průměru i čtyři metry. Při pracích prý bylo nalezeno sedm míst, kde bylo možno napojit závlahu. V zámku na půdě nad kaplí byly čtyři velké vany, kam byla voda přiváděna ze studny nad Kněžským rybníkem a odtud rozváděna do parku. Tento „nález“ byl důležitý v prvních letech jeho obnovy a tvorby nového golfového hřiště, dokud nebyl vybudován automatický závlahový systém.

S odbornou památkovou obnovou se začalo až po roce 1985 pod vedením Ing. Ivana Stani. Do zámeckého parku bylo nově vloženo devítijamkové golfové hřiště, byl také rozšířen o severní louku v místě zbořeného mlýna a zaniklé ovocné zahrady. Zachoval si původní pojetí z doby svého založení, golfové hřiště jeho koncepci nenarušilo.

O záchranu a rozkvet zámeckého parku ve Štíříně se v letech 1985–2019 zasloužili Václav Hrubý, Václav Větvička, Miroslav Kučera, Ivan Staňa, Marie Látová, Vladimír Ferkl, Jan Černý, Karel Hieke, Adolf Wagner.

Význam památky jako díla zahradního umění

Krajinářské úpravy z konce 19. století a počátku 20. století svou strukturou navázaly na ty starší, pozdně barokní, ale i novější v bezprostřední blízkosti zámku. Základem kompozice je trojkřídový zámek s čestným dvorem na severu a jižním parterem otevřeným do komponované krajiny. Odtud se rozbíhají dva dlouhé průhledy kolem vrchu Chýn, které prostupují celým areálem. Hlavní průhled vychází z jižního průčelí zámku jihojihozápadním směrem, pokračuje přes Debrný rybník a za ním přechází do travnatého svahu pod vrchem Chýn. Jižní průhled

(Struhařovský) prochází také přes Debrný rybník, dále přes Struhařovský rybník a je zakončen na jeho hrázi v místě malebného skalního útvaru, odkud se otevírá zpětný pohled. Pro kompozici parku má velký význam také ztvárnění celé potoční nivy (je zde soutok tří malých vodotečí), která vytváří přírodní průhled přes louky a vodní hladinu od východu směrem na severozápad. Čestný dvůr na severu je osově propojen přes Štířinský rybník na protější svah zvaný Kopcoví, kde se na nejvyšším místě otevírala vyhlídka na zámek.

Není zcela jasné, které z částí štířinského areálu se dotýkala skloňovaná spolupráce Arnošta E. hraběte Sylva-Taroucy a Camillo Schneidera. Lze se ale domnívat, že v parku v té době (zhruba po roce 1908) byly na jejich doporučení realizovány malířsko-krajinářské principy obdobné jako v Průhonickém parku. Právě jim odpovídá realizace dlouhých průhledů od zámku přes vodní hladiny, využití vodních ploch v kompozici parku, důmyslné terénní úpravy a práce s barevným i habituelním působením dřevin v kompozici parku.

Historický kontext

Baron František Ringhoffer a jeho potomci realizovali ve Spojeném dominiu své ekonomické, kulturní, reprezentativní, společenské a rekreační záměry. Jako dobří a svědomití hospodáři se vedle svého podnikání starali i o krajinu a historické památky. Velkou péči věnovali zámeckým rezidencím a parkům, na jejichž koncepci se podíleli Jiří Stibral, František Thomayer a pravděpodobně i hrabě Sylva-Tarouca a Camillo Schneider.

Hortikulturální význam

Štířinský park je rovněž významným arboretum. Karel Hieke udává ve své knize České zámecké parky a jejich dřeviny v roce 1984 v parku 16 jehličnatých dřevin a 69 listnatých. Na kompozici se podílejí nejen naše domácí druhy, ale uplatňují se zde i barevně a svým habitem působící dřeviny, např. některé javory (*Acer pensylvanicum*, *Acer pseudoplatanus* „Purpurascens“, *Acer saccharinum* a *Acer tataricum*), jírovce (*Aesculus hippocastanum*, *A. octandra*, *A. × carnea*) a duby (*Quercus palustris*, *Q. robur* „Fastigiata“, *Q. robur* „Cupressoides“, *Q. petraea* „Mespilifolia“, *Q. rubra*). Zcela výjimečný byl exemplář převislého buku (*Fagus sylvatica* „Pendula“), který se nachází v okraji hlavního průhledu. Místní mu neřeknou jinak než Čestmír – to proto, že si zahrál ve filmu Létající Čestmír.

Díky tomu, že park vznikl na začátku 20. století, uplatňuje se v kompozici i velké množství jehličnatých dřevin – například urostlé borovice vejmutovky (*Pinus strobus*), ale i jedlovce kanadské (*Tsuga canadensis*), cypřišky (*Chamaecyparis pisifera* „Plumosa“, „Plumosa Aurea“, „Squarrosa“), Pančičův smrk (*Picea*

omorica) a další. Nemalou roli zde hrály i běžné smrky, modřiny a douglasky, které vytvářely kulisy samotnému parku a jeho průhledům.

Významná etapa z hlediska obohacení druhové skladby proběhla v roce 1986, kdy do parku bylo vysázeno mnoho nových taxonů, takže v dnešní době se zde již nachází 66 druhů a odrůd jehličnatých a 195 druhů a odrůd listnatých dřevin. Mezi lety 1986–1989 přibýlo 400 stromů, 250 keřů a navíc 800 kusů stálezelených pěnišníků ve 100 odrůdách a přes 400 opadavých azalek ve 20 odrůdách z původní matečnice v Průhoniciích.

Zajímavou vzpomínkou na Hanuše Ringhoffera je kolkviec nádherná (*Kolkwitzia amabilis*), která byla jeho oblíbeným keřem.

Akce zámky

Jednu z nejvýznamnějších humanitárních iniciativ v poválečném Československu představuje Akce zámky. V letech 1945–1947 ji vedl pedagog, křesťanský humanista, pacifista a laický kazatel Přemysl Pitter, který se rozhodl využít zkonfiskované zámky

▼ Letecký pohled na zámek a přírodně krajinářský park. Foto Pavel Valenta

◀ Pohled od Debrného rybníka na zámek. Foto Jana Kohlová

▼◀ Zahradní průčelí zámku s dvojramenným schodištěm a zapuštěným parterem s bazénem s vodotryskem. Foto Jana Kohlová

V jejím průběhu byly přístupné veřejnosti kromě parku rovněž zámecké interiéry. Velmi oblíbené byly komentované prohlídky s botanikem Václavem Větvíčkovou, velkým popularizátorem zámeckého parku ve Štíříně. Právě díky jeho činnosti se štířínský park dostal do širšího povědomí laické veřejnosti jako skutečný klenot zahradního umění.

Během působení Václava Hrubého na pozici ředitele Zámku Štířín, příspěvkové organizace Ministerstva zahraničí ČR, byly v parku organizovány oslavy Mezinárodního dne dětí pro děti z MŠ Milíčův dům v návaznosti na pittrovskou tradici. V listopadu se pak místní děti těšily na lampionový průvod parkem.

Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu oslovila v únoru 2025 otevřeným dopisem ministra kultury Martina Baxu. Vyzdvihuje v něm kulturní a historickou hodnotu parku a apeluje na ministra, aby jako poslední instance potvrdil rozhodnutí svého resortu o rozšíření kulturní památky i na pozemky, které jsou lesní. S podobnou výzvou se na ministra Baxu obrátil koncem května 2025 také spolek Kamenicko. Zatím se nezdá, že by tato snaha nesla ovoce.

Štířín: What is the value of a landscape park?

The chateau grounds in Štířín are a valuable architectural, art-historical and design complex. They include a natural landscape park that continues as an exceptional cultural landscape connecting Štířín Chateau with the Kamenice, Lojovice, and Olešovice chateaux. After 1989 the grounds served an important social function as a conference centre, hotel, and golf course. Its social, historical, and cultural values are admittedly much greater than the price for which it is currently being offered for sale by the state.

rodiny Ringhofferů nedaleko Prahy k zřízení oždraven pro děti z koncentračních táborů a internačních táborů pro Němce. Tyto děti byly traumatizované a potřebovaly nejen lékařskou péči, ale i psychologickou podporu. Přemysl Pitter, Olga Fierzová a jejich spolupracovníci vytvořili na záměch podmínky pro to, aby se mohly zotavit a začít nový život. Celkem jich těmito zařízeními prošlo 810. Akce probíhala na záměch Štířín, Kamenice, Olešovice a Lojovice, později i v penzionu Bellevue na Ládví.

Park jako filmová kulisa

Ve štířínském parku se natáčelo několik dnes již kultovních filmů, například Pan Tau (1971), Jáchyme, hoď ho do stroje! (1974), Božská Ema (1979), V zámku a podzámčí (1981) a Létající Čestmír (1983).

Park jako místo slavnosti

Akce Rozkvetlý Štířín probíhala pravidelně koncem května v době kvetení rododendronů a azalek.

Ing. Jana Kohlová

Autorizovaná krajinářská architektka. Své první zkušenosti sbírala jako projektantka ateliéru Florart a dále jako samostatný projektant.

V roce 2018 založila ateliér Panorám, který se věnuje městským a historickým parkům, veřejné i krajině zeleni a zahradám. Zároveň je členkou spolku Kamenicko.

PhDr. Michaela Valentová

Profesí lingvistka – překladatelka a lektorka češtiny, ruštiny a němčiny. Členka spolku Kamenicko, zaměřeného na zachování kulturních, historických a přírodně-krajinářských hodnot Kamenice a okolí. Šéfredaktorka spolkového časopisu Kamenicko, který vychází od roku 2020.